

המנוע הקהילתי של הפריפריה

הגרעונים המשימתיים משנים את פני השטח ומייצרים מציאות חדשה - מתמיכה בעורך ובפצועי צה"ל ועד למיזמי קליטה אסטרטגיים בגליל. המפעל החברתי מקבל משקל סוגלי ומחויבות שלטונית ארוכת טווח, הודות לביסוס התקציביים של השרה אורית שטרק ולעשייתו הפרלמנטרית המאומצת של חבר הכנסת משה סולומון

ריקוד דגלים. צילום: זמאל שוואר פלאש 90

הילה פנחס

בשנים האחרונות חוללו הגרעונים המשימתיים והקהילתיים מהפכה שקטה ברחבי המדינה, כשהם הופכים מחבורות אידאולוגיות מקומיות למנוע צמיחה חברתי וכלכלי בפריפריה הגאוגרפית והחברתית של ישראל. תהליך התעצמות זה אינו מקרי, הוא נשען על מחויבות עמוקה של המנהג: ציבורית שיהותה את הפוטנציאל הטמון בקהילתיות משימתית.

רוח גבית חזקה למפעל זה הגיעה מפעילותה הממוקדת של השרה אורית שטרק, שפעלה לביסוס התשתיות והתקציביים הממשלתיים עבור הגרעונים, לצד עשייתו הפרלמנטרית המאומצת של חבר הכנסת משה סולומון, המקדם חיבורים קהילתיים וייצוג למגוון אוכלוסיות הפועלות בשטח. יחד הצליחו כוחות אלו להפוך את המודל החברתי לחלק בלתי נפרד מחוסנה הלאומי של המדינה.

השליחים בשטח הם ארגוני הגג הפועלים בשיתוף פעולה מלא עם משרד ההתיישבות והמשימות הלאומיות בחסותה של השרה אורית שטרק, והחלקי בהם הוא 'שעלים'. הרב רחמים נסימי, יושב ראש רשת הגרעונים התורניים 'שעלים', מביט בסיפוק לאחור, על מפעל חיים של קרוב לארבעה עשורים. מי שהתחיל עם גרעין בודד בבית שמש, מוביל כיום רשת ארצית ששינתה את פניה של המדינה. בריאיון מיוחד הוא מספר על המעבר מגרעונים תורניים למשימתיים, חושף פגישות דרמטיות וסודיות בעבר עם יונה יהב בחיפה, ומסמך את החזית הבאה: מעטפת חוסן לאלפי פצועי צה"ל ובני משפחותיהם.

הכול התחיל לפני 38 שנים בבית שמש. הגרעין התורני הראשון של רשת 'שעלים' הוקם אז עם הצהרה שאפתנית: להקים רשת גרעונים בכל מקום, ובעיקר בעיירות הפיתוח. 'היום', אומר הרב נסימי בסיפוק, "אני חושב שאין כבר עיריה או עירי בישראל שאין בה גרעין תורני או משימתי. זה מפעל אדיר לעם ישראל".

לדבריו, את השינוי הדמוגרפי והחברתי שעברו עיירות הפיתוח ברבות השנים, עד שהפכו לערים מבוקשות ומשגשגות, אפשר לקרוא במידה רבה לזכות הגרעונים. "ההישג הוא לא רק בהיבט הדתי או התורני", מסביר הרב נסימי. "העובדה שהחבר'ה הצעירים והאידיאליסטים האלה באו לגור במקומות הללו, חוללה מהפך פסיכולוגי. הפכנו את המנגונה: מתנועה של הגירה שלילית החוצה מהעיירות, לתנועה אדירה פנימה. הבאנו מושב רוח רענן, אנרגיה צעירה ותשתיות ורחינות וקהילתיות שלא היו שם קודם".

במהלך השנים המודל השתכלל. בעוד שהגרעין התורני הקלאסי, שנוהל לפני כ־40 שנה, התרכז בהבאת משפחות צעירות לפריפריה ובבניית הבסיס, לפני כשמונה שנים נולד מושג חדש: הגרעין המשימתי. "הגרעין המשימתי מניע למקומות שכבר מנוכחים ומעוצבים יותר, במטרה לתת נופך וקוקוה נוספת", מפרט הרב נסימי. "לדוגמה, בעיר שבה כבר קיים גרעין תורני חזק בשכונה מוסלמית, הוא לא תמיד מצליח להגיע לכלל השכונות והצרכים בעיר. כאן נכנס הגרעין המשימתי, שמהווה את הפערים ומעניק להם מנעה נקודתי וממוקד. הבאנו משב רוח רענן, אנרגיה צעירה ותשתיות ורחינות וקהילתיות שלא היו שם קודם. הפכנו את המנגונה: מתנועה של הגירה שלילית החוצה מהעיירות, לתנועה אדירה פנימה".

משרדות ועד קצין: סיפורי הצלחה בערב

הרב נסימי מכיר את המציאות הזאת על בשרו. הוא נולד וגדל בשדרות, והזיכרונות משנות נעוריו שונים בתכלית מהמציאות הנוכחית בעיר. "ששאי הייתי נער בשדרות, בקושי היו בחורים בישיבה

שמנבאים ארבעה מנדטים בלבד למפלגת הציונות הדתית, כואב לי הלב. התנועה המופלאה הזאת עושה כל כך הרבה למען עם ישראל, בבבא, בהתיישבות, בחינוך, בחסד, בישיבות הסדר. ולקבל 'טירת לחי' כו בקלפי? זה דורש מאיתנו חשבון נפש עמוק".

העורך האיתן של המלחמה

מעבר למסדרונות השלטון ולתקציבים הממשלתיים, החוסן האמיתי של תנועת הגרעונים נשען על ההון האנושי ועל היכולת לתרגם את האידאולוגיה הזאת לשפה ישראלית רחבה, מקצועית ומשתפת, או כפי שאומר עורך הדין יצחק לקס, "לא באים לתקן, באים להיות חלק". עורך הדין לקס, תושב שהם, אבא וסבא, משלב לאורך שנים בין עשייה עסקית בצמרת המשק הישראלי לבין מעורבות חברתית ענפה. לקס, שותף במשרד עורכי דין, כיהן בעבר בשורה של תפקידי ניהול בכירים, ובין היתר היה יושב ראש חברת 'עמידו', יושב ראש קרן 'מכבי שירותי בריאות' ויושב ראש 'אילון אחוקות'.

לצד פעילותו המקצועית והעסקית, לקס מקדיש חלק ניכר מזמנו לעשייה ציבורית מתוך תפיסה המייחסת חשיבות עליונה לאחריות חברתית. בין היתר הוא משמש כיושב ראש הנחלת 'קרן קהילות', יושב ראש ישיבת בני עקיבא נחלים ועוד. 'קרן קהילות' הוא ארגון הגג של כ־70 גרעונים תורניים משימתיים הפרוסים ברחבי הארץ. הגרעונים מנאדים יותר מ-10,000 משפחות שבחרו לקבוע את מרכז חייהן בערי הפריפריה לאורכה של מדינת ישראל. "אלו משפחות שרוכשות שם דירה, מגדלות את ילדיהן והופכות לחלק בלתי נפרד מהמרקם המקומי", מסביר לקס. "הפעילות שלנו רחבה ופורסה על פני מגוון תחומים חברתיים וקהילתיים".

העוצמה של המודל הקהילתי הזה באה לידי ביטוי במלוא עוזה במהלך חודשי המלחמה הממושכים. בזמן שמאות אלפי אבות גיטו למילואים, חברי וחברות הגרעונים נרתמו למבצע תמיכה רחב היקף באימהות שנשארו לבד עם הילדים בעורף. הגרעונים הקימו מערכי סיוע לוגיסטיים, דאגו להפעלות לילדים והעניקו מעטפת נפשית ורגשית מקצועית למשפחות שמהן חלקם בלתי נפרד ומתוחות.

החיבור לעם ולמסורת קיבל ביטוי סמלי ומרגש רק לאחרונה, בחגיגות יום ירושלים. "הובלנו אירוע מדהים", מספר לקס בהתרגשות. "התפיסה שלנו הייתה שמשמחת יום ירושלים וריקוד הדגלים המסורתי לא צריכים להישאר רק בין החומות של עיר הבירה, אלא להדהד בכל רחבי הארץ. הגרעונים עצמם הובילו תהלוכות, הרקדות ופעילויות חינוכיות על ירושלים בכל עיר ועיר שבה אנו פועלים, וחיברו אלפי תושבים לחג הלאומי".

בעת האחרונה, לנוכח המשבר העמוק ועקירת התושבים בצפון הארץ, מיקדה 'קרן קהילות' את מאמציה באזור הגליל וקו העימות תחת מיום אסטרטגי חדש העונה לשם 'צפונה'. "הרעיון המרכזי של 'צפונה' הוא להביא משפחות חדשות וחזקות לצפון, מתוך תפיסה ציונית עמוקה שרואה בפריפריה את עתיד המדינה", מנציח לקס. "אבל יש לנו כלל ברזל: אנתנו לא באים להתנשא או 'לתקן' את הפריפריה. המשפחות שלנו באות ללמוד באותם בתי ספר ולהתפלל באותם בתי כנסת. להיות חלק בלתי נפרד".

היעד העיקרי ברעו הוא קריית שמונה, לצד יישובים נוספים שספגו מכות קשות ומצוינים שיעורי חזרה מנוכחים של תושבים מקוריים. המטרה היא למלא את החסר, להעצים את הקהילה ולחזק את העיר מבפנים. נכון לעכשיו, 40 משפחות ראשונות כבר נקלטו בהצלחה בקריית שמונה והפכו לחלק אינטגרטיבי מהעיר, ועוד יותר מנאה משפחות נמצאות בתהליך קליטה. כלקח ממויני קליטה בעבר, עורך הדין לקס מדגיש כי הבאת משפחה לחבל ארץ מאתגר אינה מסתכמת ברכישת כרטיס טיסה או בחלוקת מיתפחות. המפתח להצלחה טמון במעטפת קהילתית ולכלילת שלמה, המחולקת לכמה תחומים.

התחום הראשון הוא תעסוקה איכותית ומותאמת. רבים מבעלי המשפחות המגיעות עוסקים במקצועות חופשיים. המיום פועל אקטיבית מול חברות במשך כדי למצוא עבורם פתרונות תעסוקה, ובד בבד פועל להבאת חברות נסקטיות שפיתחו מרכזי תעסוקה ופיתוח חדשים.

התחום השני הוא מציאת פתרונות דיור לזוגות צעירים. בעבור זוגות צעירים המתקשים לרכוש דירה בזמן, המיום בשיתוף פעולה עם משרדי הממשלה מציע פתרונות מגורים אטרקטיביים, כולל סיוע מוגדל בשכר דירה ומענקים מותנים בעשייה קהילתית וחינוכית.

המישור השלישי מתמקד בקליטה חמה במיזם 'משפחה למשפחה': משפחות הבריחה של הקרן: "הדגש הברור שלנו הוא על מקומות מלוות" עבור המצטרפים החדשים, מתוך הבנה שהמעבר בימים אלו אינו פשוט ונצריך רשת ביטחון חברתית חזקה.

לקס אינו מהסס להשתמש במונחים אידאולוגיים נחרצים ומסמך את מפת היעדים הברורה של הקרן: "הדגש הברור שלנו הוא על מקומות שבהם יש לנו כבר תשתית של גרעונים - קריית שמונה, שלומי, כרמיאל, צפת, ראש פינה, עכו, נהריה, מעלות ועוד. המטרה שלנו היא ברורה - לייחד את הגליל, לחזק ולהעצים את הגרעונים הקיימים, ולהגדיל באופן

ניכר מספר התושבים היהודים באזורים אסטרטגיים אלו. "זו אמירה ציונית ממדרגה ראשונה", מוסיף לקס, ומחבר את העשייה לחזון הפוליטי והערכי הרחב. "תפיסת העולם שעל פיה אנחנו פועלים היא התפיסה המובילה של הציונות הדתית, זו שמחברת בין יהדות שורשית לבין ערבות הדתית ואחריות לאומית עמוקה להתיישבות. ישנו חיבור מלא, טבעי ושלם בין תפיסת העולם המשימית של הגרעונים התורניים בשטח, לבין הערכים שאותם מובילה מפלגת הציונות הדתית ברמה הלאומית. רק דרך השטח, ההתיישבות והחיבור האנושי, נבטיח את עתיד הצפון".

מהחזון אל השטח

אם החזון של עולם הקהילות, כפי שמתאר יצחק לקס מ'קרן קהילות', נשמע כמו תוכנית מתאר מופשטת, השיחה עם אליעד אברקי (46) מנהיגיה כיצד נראים החיים עצמם בתוך המשוואה הזאת. אברקי, נשוי ואב לשישה, הוא חלק מקהילת בני עקיבא בירוחם ומשמש ראש תנועת הבורגים של בני עקיבא. הוא חי ונושם את עולם הקהילות כבר חצי יובל, מהרגע שבו חבר להעתיק את חייו מהעיר הגדולה אל הנגב.

"הגענו לירוחם כווג צעיר לפני 25 שנה", מספר אברקי. "אשתי ואני הגענו מהמרכז מתוך תחושת שליחות ואידאליים, אבל נשארו בגלל איכות החיים והחיבור העמוק למקום. הילדים שלנו גדלו בבית ספר ממלכתי דתי ורגיל יחד עם אוכלוסייה מגוונת שחלקה אינו שומר שבת. הגיוון הזה לא רק שלא החליש אותנו, הוא העשיר וחיזק אותנו. היום, כשיש לנו ילדים גדולים אחרי צבא ושירות לאומי, אני רואה שהם רואים בירוחם אופציה ממשית להקמת הבית שלהם. זו ההצלחה האמיתית".

תנועת הבורגים של בני עקיבא, שבראשה עומד אברקי, פועלת כיום בשישה תחומים מרכזיים: כפרי סטודנטים, קהילות בוגרים, שידוכים וחוגים, התיישבות, לימוד תורה בגלים בוגרים והקמת כפרי פסטורלים. "התחום הראשון והגדול הוא כפרי הסטודנטים", מסביר אברקי. "יש לנו כיום 40 כפרים עם יותר מ-1,200 סטודנטים, הפרוסים ברחבי הארץ בפריפריה הגאוגרפית והחברתית, מקריית שמונה ועד באר שבע, דרך נתיבות, ירושלים, אריאל ועוד. הסטודנטים לא רק גרים שם, הם הופכים לחלק בלתי נפרד מהמרקם המקומי".

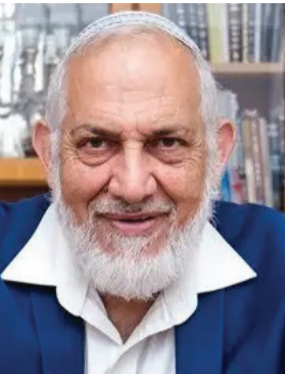
תחום נוסף הוא קהילות הבורגים. הפונות לזוגות צעירים, אך גם לרווקים ורווקות, אשר חלקם הגדול בוגרי כפרי הסטודנטים שביקשו להמשיך את סגנון החיים המשותף. "אנחנו מזהים כיום תופעה מעניינת: הרבה זוגות צעירים לא רוצים להשתייך לקהילות הממוסדות והקיימות, הם נרתעים ממחויבות פורמלית, הם מעדיפים קהילת בית כנסת. כשהצעירים הללו מגיעים לקבוצה עצמאית לשינוע, הם עושים הרבה מאוד חסד ונתנה מרוצנם החופשי. אנחנו מעניקים להם מעטפת תקציבית לפעילות, ומלווים את רכזי הקהילות בהכרזה מקצועית חמש פעמים בשנה, כדי לתת להם כלים להובילת הקהילה".

כדי להבין את זה עובד בפועל, אברקי מציג דוגמאות חיות מהשטח. ברמלה, למשל, פועלת קהילת בני עקיבא המונה 16 משפחות מגוונות מאוד. "טוב להם יחד, פשוט כי טוב להם לגור ברמלה", הוא אומר. "הם חוגגים יחד את חג הסניג' של העדה האתיופית לצד יום ירושלים, ומייצרים חיבורים הלווה את יום קורים בשום מקום אחר". דוגמה נוספת היא שכונת רמת בלח. חברי הקהילה מתייחסים לשינוע כאל ביתם לכל דבר ועניין, ומכירים אשית כל שכן וילד. הם שם בשמחות ובחירום, ובסבבי הלחיצה החારוניים הם נשארו בעיר ותפעלו את הצרכים ההדדיים של העירייה אל מול התושבים, בחלוקת מזון.

"החבר'ה האלה גרים בבניני רבתי שנים", מתאר אברקי. "מספיק שדירה אחת בבלוק שיית לבוגרים שלנו, וכבר תראה שינוי: פתאום יש אור בכניסה, פתאום יש גינה מטופחת מול הבית. הם נכנסים מיד לוועד שראוי למגורים. אבל הסוד הגדול הוא הרוח שאיתה אנחנו מגיעים לשינוע: 'ברוח בני המקום'. אנחנו מנסים לראות תמיד מה אנחנו יכולים לקבל וללמוד מהמקום ומהאנשים שחיו פה לפנינו".

הפעילות הענפה הזאת לא מתקיימת בחלל ריק. אברקי מציין לטובה את השותפות הממשלתית. "משרד ההתיישבות והמשימות הלאומיות, בראשות השרה אורית שטרק, מסייע לנו רבות, הן במימון ישיר של הקהילות והן ביעוץ והכוונה מקצועית". אחד הפרויקטים הבולטים שצמחו מהשותפות הזאת הוא פרויקט 'חברותא', המונה כיום כ־50 קבוצות ברחבי הארץ ונמצא בקשר עם יותר מאלף קשישים. הפרויקט כולל מפגשים דו־שבועיים עם קשישים, אך יש לו טוויסט ייחודי: הקשישים בעצמם מתנדבים ומסייעים לקשישים אחרים. "צברנו פה מודל של פרויקט בין־דורי וחברות גיבוש שמפירות את הבדידות ומעניקות משמעות לחיים", מסביר אברקי.

בסופו של דבר, מעבר לעשייה היומיומית בשכונות, הקהילה היא משפחה, ובמשפחה צריך שיהיה גם כף. "פעם בשנה אנחנו לוקחים הפסקה מהיכול ויוצאים יחד, כל הקהילות, לסופרלנו או ללונה פארק. רגע אחד שבו כולם רואים את כולם, מביטים בעיניים של מאות הבורגים והילדים, ומבינים שהשותפות הזאת היא העתיד של החברה הישראלית".

צילום: יוחנן קלרמן

הרב רחמים נסימי, יושב ראש רשת הגרעונים התורניים 'שעלים': "העובדה שהחברה הצעירים והאידיאליסטים האלה באו לגור במקומות הללו, חוללה מהפך פסיכולוגי. הפכנו את המנגונה: מתנועה של הגירה שלילית החוצה מהעיירות, לתנועה אדירה פנימה. הבאנו משב רוח רענן, אנרגיה צעירה ותשתיות רחניות וקהילתיות שלא היו שם קודם"

צילום: נטע

עורך הדין יצחק לקס, יושב ראש 'קרן קהילות': "הרעיון היעיקרי של 'צפונה' הוא להביא משפחות חדשות וחזקות לצפון, מתוך תפיסה ציונית עמוקה שרואה בפריפריה את עתיד המדינה. אבל יש לנו כלל ברזל: אנחנו לא באים להתנשא או 'לתקן' את הפריפריה. המשפחות שלנו באות ללמוד באותם בתי ספר ולהתפלל באותם בתי כנסת. להיות חלק בלתי נפרד"